

TURUN
YLIOPISTO

Väkivallan ja trauman kuvaus Ulrikke Bakin teoksessa *Love Looks Bleak*

Jenny Sivén

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

2025

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, yleinen kirjallisuustiede

Jenny Sivén

Väkivallan ja trauman kuvaus Ulrikke Bakin teoksessa *Love Looks Bleak*

Sivumäärät: 22

Tutkielmassa tutkitaan trauman ja väkivallan kuvausta Ulrikke Bakin teoksessa *Love Looks Bleak* (2024). Tutkielman teoreettiset näkökulmat ovat traumatutkimus ja feministinen kirjallisuudentutkimus. Tutkimuksessa selvitetään sitä, kuinka trauma ilmenee Ulrikke Bakin teoksessa *Love Looks Bleak*. Tutkimus selvittää sitä, miten teos vastaa traumakirjallisuuden konventioihin ja miten trauman kuvaus heijastaa yhteiskuntaa. Tutkimuksen ytimessä on traumaan liittyvät tunnereaktiot erityisesti häpeä. Tutkimuksessa selvitetään myös väkivaltaan liittyviä valtarakenteita ja sukupuolittuneisuutta.

Tutkimuksessa teosta lähestytään traumakirjallisuutena, jota tutkitaan monialaisesti trauman- ja muistintutkimuksen avulla. Lisäksi tutkimuksessa on käytetty lähteinä feminististä kirjallisuudentutkimusta. Kyseessä on siis naisen kirjoittama teos, jonka takia tutkimuksessa selvitetään myös väkivallan sukupuolittuneisuutta ja vallitsevia sukupuolirooleja. Olennaista on myös se, että tunnistamiseen liittyvät tunteet asettavat lukijan subjektiposition, jonka vuoksi traumakirjallisuuden tulkitseminen objektiivisesti on mahdotonta.

Tutkimuksessa selviää, että Bakin teos vastaa traumakirjallisuuden konventioita ja, että väkivallan sukupuolittuneisuus on olennainen osa teosta. Tutkimuksessa selviää myös se, että trauman kokemus on luonteeltaan ambivalentti, vaikka traumaa kuvataankin usein tiettyjen roolien ja konventioiden kautta. Tutkimuksessa painotetaan myös ongelmakohtia, jotka liittyvät siihen, kenen ääni saadaan kuulumaan ja kenen ei.

Avainsanat: traumakirjallisuus, feministinen kirjallisuudentutkimus, väkivalta, häpeä, trauma

Sisällysluettelo

- 1. Johdanto**

- 2. Traumakirjallisuus**
  - 2.1 Häpeä**
  - 2.2 Tunnistaminen**

- 3. Väkivallan, trauman ja kontrollin kuvaus**
  - 3.1 Väkivallan valtarakenteet ja sukupuolittuneisuus**
  - 3.2 Trauman käsittely**

- 4. Lopuksi**

Lähteet

1. Johdanto

Tutkin trauman kuvausta Ulrikke Bakin teoksessa *Love Looks Bleak*. Tulen viittaamaan teokseen jatkossa LLB:nä. Teos on kirjoitettu alunperin englanniksi ja minulla on käytössäni englanninkielinen eli alkukielinen painos. Teos on julkaistu Tanskassa 2024 ja sen on julkaissut Forlaget Amulet. Tutkin sitä, kuinka trauma ilmentyy LLB:ssä, kuinka siitä puhutaan ja kuinka se vastaa traumakirjallisuuden konventioita. Keskityn tutkimuksessani trauman kielellistämisen haasteisiin ja erilaisiin tapoihin puhua traumasta. Myös traumakirjallisuuden konventiot ovat tutkimukseni keskiössä, sillä niiden kautta teoksen määrittäminen on helpompaa. Pääpaino on kuitenkin väkivallan sukupuolittuneisuudella, vaikka sivuankin häpeän ja tunnistamisen teemoja traumassa ja sen käsittelyssä.

Teos kertoo päähenkilö Psalmin tarinan. Psalm on muodin parissa työskentelevä nuori nainen, joka on hiljattain eronnut. Psalmin entinen kumppani on alkanut vainoamaan häntä ja teoksessa kerrotaan minäkertojan avulla jo suhteen aikana alkaneesta väkivallasta, jota Psalmin entinen kumppani tähän kohdistaa. Psalm käsittelee trauman ohella myös yleisellä tasolla omaa elämäänsä. Teos on romaani, joka koostuu 16 lyhyestä kappaleesta, jotka on otsikoitu teeman mukaisesti. Tämän vuoksi teos voidaan luokitella lyhytproosaksi. Tämä fragmentaarisuus on myös eräs tutkimukseni näkökulma, sillä se liittyy sekä teoksen esteettiseen ilmeeseen että sen sisältöön. Fragmentaarisuuden käsite voidaan yhdistää myös traumakirjallisuuden konventioihin (Jytilä 2023). Fragmentaarisuus kuvaa myös muistin hajanaisuutta, joka liittyy olennaisesti traumaattisten muistojen käsittelyyn ja olemukseen.

Traumatutkimuksen ja muistintutkimuksen ohella eräs teoreettisista viitekehyksistä on intersektionaalisuus. Intersektionaalisuus on eriarvoisuuden tutkimista. Intersektionaalisuus jäsentää rakenteellisia ja sosiaalisia eriarvoistavia tekijöitä. Sen ytimessä on erilaiset valtarakenteet, niiden kohtaaminen ja ymmärtäminen. Intersektionaalisuuden tavoittena on ymmärtää ja tarkastella mahdollistavia ja erottavia tekijöitä, jotka liittyvät identiteettiin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi intersektionaalisuus tarkastelee identiteettiä ja sen rakentumista muun muassa iän, sukupuolen, etnisen taustan, luokan, neuromoninaisuuden, uskonnon, kulttuurisen sijainnin, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan ja ihonvärin monimuotoisen

kokonaisuuden avulla. (Immonen 2011.) Intersektionaalisuus on siis hyvin laaja teoreettinen lähestymistapa kirjallisuudentutkimukseen. Intersektionaalisuus tulee ilmi tutkimuksessani erityisesti väkivaltaan ja valtasuhteisiin liittyvässä käsittelyssä. Tulen tutkimaan esimerkiksi sitä, kenen ääni tulee näkyviin ja miten. Pyrin yhdistämään tämän myös laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin.

Tutkimukseni on lukija lähtöistä tutkimusta, joka käsittelee myös lukemisen kehollisuutta ja väkivaltaan liittyvää politiikka. Tuon tutkimuksessa esille myös sukupuolen, sillä sen esitleminen tulee tarpeelliseksi muun muassa valtasuhteita miettiessä. Romanin päähenkilö on nainen, joka kirjoittaa kohtaamastaan väkivallasta, joka kumpuaa lähinnä miehistä. Tämä yhdistyy intersektionaaliseen viitekehykseen, jonka ytimessä ovat erilaisten valtarakenteiden ymmärtäminen ja kohtaaminen.

Lisäksi käytän lähteinä erilaisia teoksia feministisestä kirjallisuuden tutkimuksesta, traumatutkimuksesta sekä kulttuurisen muistiin liittyvästä tutkimuksesta. Näistä lähteistä ehkä olennaisimpana toimii traumaan ja nykykirjallisuuteen liittyvät lähteet, kuten Riitta Jytilän teokset, sillä ne vastaavat nimen omaan trauman- ja muistintutkimusta nykyproosassa ja -yhteiskunnassa. Myös erilaiset nettisivut, joissa tarjotaan tietoa ja apua väkivallan ja trauman kokemukseen lukeutuvat lähteisiin.

Lähestyn teosta traumakirjallisuutena, vaikka sitä ei olekaan spesifioitu traumakirjallisuudeksi. LLB käsittelee kuitenkin traumaan liittyvää aihepiiriä sekä sisältää traumakirjallisuudelle yleisiä konventioita. On myös tärkeä mainita, että vaikka tutkimuksessani sivutaan omaelämänkerrallisuutta ja autobiografiaa, erityisesti tunnistamiseen liittyvässä käsittelyssä, en väitä, että tämä teos olisi sellainen. Ovat tapahtumat sitten fiktiota tai faktaa, niiden aiheena on trauma ja väkivalta. Tutkimukseni pyrkiikin selvittämään trauman ja väkivallan ilmentymistä teoksessa, kuitenkin yrittämättä määrittää teoksen todenperäisyyttä. Kirjallisuus, sekä fiktio että fakta ja niiden sekoitus, heijastaa yhteiskuntaa, sen asenteita ja arvoja.

2. Traumakirjallisuus

Traumasta on muodostunut viime vuosikymmenillä vaikutusvaltainen tulkintakehys. Historiaa jäsennetään kollektiivisten traumaattisten tapahtumien kautta. Trauman käsitteestä on tullut osa ihmisten arkiymmärrystä ja sekä henkilökohtaisia että yhteiskunnallisia tapahtumia selitetään ja kuvataan usein tämän käsitteen avulla. Trauma tarkoittaa nykyään yksilöön tai yhteisöön kohdistuvia järkyttäviä tapahtumia, jotka aiheuttavat pitkäkestoisia henkisiä vaurioita, vaikka trauman käsite juontaakin juurensa alunperin lääketieteelliseen fyysiseen vaurioon. Traumasta puhuminen on yleistynyt jopa siinä määrin, että voidaan puhua traumakulttuurista. Tämä on johtanut siihen, että uhrin subjektipositio on kulttuurisesti tarjolla ja sen omaksuminen valmiina identiteettinä on yleistynyt. (Meretoja 2024, 406.)

Kirjallisuudentutkimuksen ja traumateorian vaikutussuhde on syntynyt 1990-luvulla. Tällöin vallitseva psykoanalyttinen käsitys yhdistettiin jälkistrukturalismiin ja dekonstruktioon. Dekonstruktio puolestaan myötävaikutti käsitykseen siitä, miten traumaattiset oireet ilmenevät myös kielessä eikä pelkästään ruumiissa ja mielessä. (Jytilä 2020, 89.) Tämä kielen yhteys trauman ilmenemiseen on tärkeä asia kun tulkitaan traumaan liittyvää kirjallisuutta.

Väkivallan traumatisoivuus on eräs keskeisimmistä nykykirjallisuuden aihepiireistä. Väkivalta ja sen moninaisuus on kuitenkin kuulunut kautta aikojen taiteen ja kulttuurin peruskuvastoon. Taiteelliset keinot, joilla väkivaltaa esitetään ovat puhuttaneet ihmisiä eri aikoina. Vaikka traumakirjallisuutta onkin ollut aina olemassa, sen kehittyminen omaksi lajikseen on yhteydessä kulttuurisen trauman käsitteen ilmaantumiseen ja traumateorian uuteen nousuun 1990-luvulla. Taiteen merkitys yhteiskunnan valtakamppailussa on myös keskeinen. Tähän valtakamppailuun liittyy olennaisesti kysymys siitä, kenen kokemukset nostetaan esille ja millä keinoilla. Nykykirjallisuudessa pääpaino onkin väkivallan kokemuksellisessa ulottuvuudessa sekä sen pitkäaikaisissa seurauksissa. (Jytilä 2024, 5-6.)

Kaunokirjallisuudessa olennaista on toki kieli ja se miten sitä käytetään. Jytilän mukaan trauma näkyy kuitenkin usein muualla kuin kielessä, kuten asennoissa, kehoissa ja eleissä (Jytilä 2023). LLB:n kohdalla tämä väite ei kuitenkaan pidä täysin paikkaansa, sillä siinä on hyvinkin suoraa kielellistä ilmaisua, jossa traumaa avataan ja siitä kerrotaan. Tämä näkyy muun muassa siinä miten päähenkilö kertoo suhteestaan entiseen kumppaniin ja kuinka hän puuhuu traumastaan. Päähenkilö kertoo traumastaan esimerkiksi seuraavasti:

I like to think this could've happened to *anyone*. That there's nothing wrong with *me*. I wouldn't then and won't now accept that I was more *prone* to this than anyone else. That I was easier to fool or manipulate. Of course I'm secretly thinking about what part of my childhood or life up till now might be responsible for the fact that I was willing to accept a situation that was so uncomfortable and tense.
(Bak 2024, 49.)

Tässä otteessa päähenkilö tuo esille myös sen, että vaikka hän ei pidä itseään enemmän tai vähemmän helppona uhrina, hän alitajuntaisesti kuitenkin alitajuntaisesti kamppailee ajatuksen kanssa. Tämä on suoraa puhetta uhrin asemasta ja traumasta, jota päähenkilö on kokenut. Otteessa kuitenkin korostuu se, että päähenkilö tiedostaa, että samankaltainen tilanne saattaa tapahtua kennelle vain, eikä väkivaltaiseen suhteeseen päätyminen ole hänen vikansa.

On kuitenkin pidettävä mielessä se, että kyse on fragmentaarista teoksesta, joka luo päiväkirjamaisen kuvan. Lukijasta saattaa siis jopa tuntua siltä, että hänen ei kuuluisi lukea teosta. Tätä päiväkirjamaista vaikutelmaa tukee muun muassa se, että päähenkilö kuvailee väleissä esimerkiksi uniaan ja kertoo, joistain 'merkityksettömistä' tapahtumista. Merkityksettömällä tarkoitan tässä tilanteessa sellaisia tapahtumia, jotka eivät välittömästi tunnu liittyvän teoksessa käsiteltyyn traumaan, kuten kappaleesta 14 "DEEP SLEEP ROCKS", jonka sisällä kertoja kertoo useista unistaan (Bak 2024, 81-87). Eräästä unesta kerrotaan muun muassa seuraavaa: "Last night I had a dream about aliens. Before I went to bed I saw this documentary that said the universe is just a computer simulation. ... Then the alarm went off." (Bak 2024, 81).

Toisaalta osa kirjan tapahtumista on kirjoitettu preesensissä ja osa menneessä aikamuodossa. On kyse siis muistelemisesta. Kaikki traumaa koskevat kohdat kirjasta onkin kirjoitettu menneessä aikamuodossa, eli tapahtumat ovat jo tapahtuneet, ja jättäneet jäljen päähenkilöön. Päähenkilö ei kuitenkaan suostu omaksumaan uhrin identiteettiä valmiina, eikä näin ollen myöskään kadota omaa identiteettiään uhrin identiteettiin. Tämä korostuu esimerkiksi siitä, kuinka päähenkilö puhuu itsestään ja asioista jotka ovat hänelle tärkeitä. Esimerkiksi kappaleessa 11 “A GOOD FOUNDATION” kertoja kuvaa meikkirutiniaan muun muassa seuraavasti “I’m not an expert on make-up but I do my best and experiment a lot when I have time and energy. I like to build up a face.” (Bak 2024, 69). Tällä rikotaan sekä uhrin aseman konventioita että osoitetaan sitä, kuinka trauman kokemus ei välttämättä määritä kokijan identiteettiä kokonaisuudessaan. Erityisesti se, miten sitaatissa puhutaan “naaman rakentamisesta” viittaa identiteetin itsenäiseen määrittämiseen ja rakentamiseen. Ulkonäkö on itseilmaisun keino, jolla omaa identiteettiä pystyy muokkaamaan ja määrittämään. Mainittakoon kuitenkin, että vaikka se ei määrittä kokijan identiteettiä ‘uhriksi’, sillä on kuitenkin omat vaikutuksensa, jotka tulevat myös LLB:ssä esille.

2.1 Häpeä

Häpeä on eräs keskeisistä ja perustavanlaatuisista traumaan liittyvistä tunteista. Häpeä liittyy niin jakamisen kuin tunnistamattomuudenkin mahdottomuuteen. Se on sosiaalinen tunne, jota kontrolloidaan julkisessa keskustelussa muun muassa siten miten traumoista voidaan puhua ja kuka niistä voi kertoa. (Jytilä, 2023.) Häpeän tunne tulee myös LLB:ssä esille muun muassa sen muodon avulla. Teoksen päiväkirjamaisuus luo illuusiota yksityisyydestä ja salaisuudesta. Se tukee myös häpeän tunteen sosiaalista rakennetta, jonka mukaan trauma ei ole kaikkien kerrottavissa. Jytilä kuvaileekin romaanien osoittavan kertomisen epäoikeudenmukaisiin mahdollisuuksiin eli siihen kenen ääni kuuluu ja kuka on siinä asemassa, että saa äänensä kuuluviin. Myös kaunokirjallisuudella on siis roolinsa siinä, kuinka traumasta puhutaan. Jytilä kuvaa myös fragmentaarista rakennetta eräänlaisena traumakirjallisuuden kliseisenä konventiona, jonka avulla henkilöahmot luovivat tiensä ymmärtää oman elämänsä painolastia. (Jytilä 2023.)

Tämä fragmentaarisuuden konventio tuleekin kyseeseen juuri LLB:n kohdalla, joka on fragmentaarisesti rakentunut kappaleisiin, jotka korostavat muistojen ja trauman rikkonaisuutta. Osa fragmenteista on vain muutaman rivin pituisia, kuten esimerkiksi seuraava:

Not sure where to start. I'll try to give an account but I'm not really good at going over a narrative from A to B. I mean, you're in safe hands, but don't read it for the plot" (Bak 2024, 19).

Tässä fragmentissa korostuu myös teoksen narratiivinen fragmentaarisuus. Tämä fragmentaarisuus ei siis koske pelkästään teoksen muotoa vaan myös sen narratiivia.

Trauman ominaispiirteenä häpeällä on myös omat vaikutuksensa siihen, kuinka traumaa käsitellään ja kuinka siitä puhutaan. Häpeä aiheuttaa usein välttelyä, joka voi vaikuttaa traumasta kertomiseen. Tämän vuoksi kulttuurinen tiedontuotanto traumasta voi olla vaikeaa (Jytilä 2024, 8). Myös LLB:ssä tällaista välttelyn ja häpeän teemaa on huomattavissa. Usea fragmentti kertookin jostain muusta aiheesta kuin traumasta itsestään. Se ikään kuin harhauttaa traumasta pois. Nämä muista asioista kertovat fragmentit ovat usein jotain kevyempää, kuten päähenkilön omaa kuvailua tai hänen unistaan kertomista. Tästä kevyestä osuudesta hyvä esimerkki on muun muassa seuraava ote:

Laundry is probably the domestic chore I enjoy the most. I am very thorough. There's no washing machine in my building so I go to the nearest laundromat. I tend to lose socks or thongs out of my way home. (Bak 2024, 66).

Tällä kevyellä osuudella on kuitenkin vaikutuksensa myös päähenkilön trauman ymmärtämiseen: se inhimillistää häntä. Lisäksi tämä voidaan tulkita myös trauman välttelynä. Välttely korostaa traumasta puhumisen vaikeutta, joka tulee myös esille teoksen fragmentaarisessa muodossa. Toisaalta se myös esittää, että päähenkilö on muutakin kuin traumansa. Se siis tuo päähenkilön identiteetin pois valmiiksi annetusta uhrin subjektipositiosta.

Häpeää voidaan kuvata ambivalenttina eli ristiriitaisena, monimerkityksellisenä tai epävarmana. Tämä häpeän ominaisuus mahdollistaa sen olemuksen sekä univerisaalina että kontekstisidonnaisena ja yksityisenä. Häpeä tunteena onkin

samaan aikaa intiimi, salattava ja yksityinen, mutta toisaalta se toimii myös muilla tasoilla. (Kainulainen & Parente-Čapková 2021, 8). Ajatus häpeän moniulotteisuudesta on olennaista puhuttaessa traumaan liittyvästä häpeästä, koska sen luonne tekee siitä inhimillisesti yhdistävän kokemuksen. Se lisää tunnistettavuuden tunnetta, joka oleellisesti liittyy myös traumakirjallisuuteen. Tämä ristiriitaisuus ja monimerkityksellisyys tulee myös LLB:ssä esille muun muassa sen kautta, miten päähenkilö puhuu muistamisesta.

The past seems distant. I have a lot of questions but many of them come from a former self I can't recall, but who shapes my thinking anyway. I don't always know what happened, I am here. And then sometimes it's brought back to me again. I see something or hear something or someone approaches me in a certain way and it's like putting finger directly on the wound. It's wide-eyed anyway, I guess, to believe you can heal a 'trauma' like that in a world of misogyny is rampant. (Bak 2024, 73.)

Tässä lainuksessa tulee ristiriitaisuuden lisäksi esille myös itsetietoisuus ja muistamisen vaikeus. Traumaan liittyvä muistaminen liittyykin olennaisesti sen synnyttämisiin tunteisiin, kuten häpeään. Muistaminen on siis ristiriitaisen tunteiden pohjalla, ja se mitä muistaa ja miten, vaikuttaa myös siihen, minkälaisia tunteita trauma herättää. Traumaan liittyvät muistiin häiriöt saattavat ilmentyä muun muassa dissosiativisena muistinmenetyksenä, flashbackeinä, muistin vääristymisenä, muiston välttelynä, muistin fragmentoitumisena ja muiston kehollistumisena (Terapeuttitalo 2022). LLB:ssä tulee esille traumaan liittyviä muistin häiriöitä muun muassa flashbackien, muiston välttelyn, muistin fragmentoitumisen ja muiston kehollistumisen kautta. Muiston kehollistuminen näkyy muun muassa siten, että tietyt tapahtumat ja paikat synnyttävät päähenkilölle ärsykkeen traumaattisen tapahtuman muistamiseen, joka kehollistuu muistamisen kautta. Flashbackit ja fragmentaarisuus tulevat taas teoksen muodossa hyvin esille, fragmentaarinen muoto ja muistojen hajanainen kokonaisuus sekä yhtäkkinen tapahtumien muistaminen ovat merkkejä näistä muistiin liittyvistä häiriöistä. Muistiin liittyvä välttely näkyy myös teoksen muodossa ja siinä miten päähenkilö puhuu traumastaan.

2.2 Tunnistaminen

Eräs tärkeä seikka liittyen traumakirjallisuuteen on tunnistaminen. Tämä liittyy oleellisesti myös naisten kirjoittamaan kirjallisuuteen. Pam Morris liittyy tähän myös naislukemisen. Hänen mukaansa useimmat naislukijat ovat kokeneet tunnistamiseen liittyvän nautinnon, joka syntyy siitä, että heidän omat tunteensa ja kokemuksensa ovat saavuttaneet kirjallisen muodon. (Morris 1997, 829.) Tämä tarkoittaa LLB:n tapauksessa myös sitä, että lukijasta tai tulkitsijasta riippuen kirjassa kuvailtujen kokemusten ja tunteiden kuvaus luo mahdollista tunnistamiseen liittyvää nautintoa. Tämä on oleellista lähinnä siksi, että se osoittaa lukemisen kokemuksen subjektiivisuutta ja saattaa näin ollen myös hämärtää tunnereaktioiden avulla tulkitsijan objektiivisuutta. On kuitenkin hyvä muistaa, että naiseuden identiteetti ei ole universaali ja kaikilla on oma kokemuksensa omasta sukupuolestaan ja identiteetistään. Tämä vuoksi naislukemisen käsite ei olekaan ongelmaton, sillä se generfikoi ja stereotypisoi lukijoita.

Monet naiskirjailijat valitsevat Morrisin mukaan ensimmäisen persoonan kerronnan tai omaelämäkerrallisen kerronnan juurikin siitä syystä, että nämä kerronnan tavat yhdistävät tunnetta lukemisesta ihmisten välisenä viestintänä (Morris 1997, 829). Myös Ulrikke Bak on valinnut LLB:n ensimmäisen persoonan kerronnan. Tämä ei kuitenkaan ole osoitus siitä, että Bakin teos nivoutuu johonkin naiskirjailijoiden stereotypiaan. Tämä on lähinnä osoitus siitä, että tunteisiin vetoava tunnistaminen liittyy usein näihin kerronnan muotoihin, eikä Bakin teos ole poikkeus.

Tunnistamisen tunne tulee naisten kirjoittamassa autobiografiassa esille tunnustuksellisten piirteiden vuoksi. Tämä tunnustuksellisuus tarjoaa kivuliaan ja intiimin kokemuksen lukijalle. Tunnistamiseen liittyvä tunne siis sitoo lukijan ja kirjoittajan yhteen naiseuden identiteetin avulla. (Andersson 2006.) Tämä tunnustuksellisuus on myös tutkimuksen tekijälle tärkeä näkökulma, sillä se painottaa kirjoittajan ja lukijan eli tässä tapauksessa tutkijan välistä suhdetta. Traumakirjallisuuden tapauksessa tämä tunnistamisen tunne on erityisesti läsnä intiimyyden tunteen vuoksi. LLB:n tapauksessa intiimyyden tunnetta herättää myös kerronnan muoto ja sen avoimuus. Tähän vaikuttaa myös puhe tilanne, jossa LLB:n kertoja puhuttelee lukijaa muun muassa seuraavasti “ And to whoever read the

entirety of this, *I love you.*” (Bak 2024, 94) ja “ I don’t want to make a fuss about it, it just crossed my mind as a random fact. Do what you want about it.” (Bak, 2024, 73). Puhetilanteen intiymiittä vahistaa osaltaan siis myös se, että kertoja puhuttelee suoraan lukijaa, tietoisena siitä, että teksti on tehty luettavaksi. Toisaalta myös tietoisena siitä, että lukija on asettunut tiettyyn subjektipositioon lukiessaan tekstiä. Tämä suoraan puhuttelu tarjoaa myös lukijalle ohjeita, kuinka tekstiä tulisi tulkita tai lukea, vaikka kertoja antaakin tulikitsijalle vapauden tehdä ‘mitä haluaa’ lukijan saamalla tiedolla.

Olisi kuitenkin väärin nivouttaa kaikki naiskirjailijoiden kirjoittamat kirjat stereotyyppiaksi, eikä se suinkaan ole tarkoituksena. Tarkoituksena on lähinnä osoittaa traumakirjallisuuden liittyvien konventioiden ilmeneminen. Toki liittäessäni tähän Morrisin ajatuksen naislukemisesta ja naiskirjailijoista luon lukijalle jo ennakkokäsityksiä teoksesta ja sen sukupuolittuneisuudesta. Tunnistaminen kuitenkin tuntuu olevan tärkeä ja läheinen käsite trauman käsittelyssä, etenkin kun on kyse naisesta joka kirjoittaa ja naisesta joka tutkii. Tarkoitukseni on kuitenkin korostaa lähinnä lukijaan kohdistuvaa affektiivisuutta, joka syntyy nimenomaan tästä tunnistamisen tunteesta.

3.Väkivallan, trauman ja kontrollin kuvaus

Väkivallan kokemus ja kuvaus on hyvin yleinen aihe traumakirjallisuudessa. Eritoten nykykulttuurissa traumasta on tullut näkyvä ilmiö, joka herättää sekä kiistoja että keskusteluja. Riitta Jytilä kuvailee erilaisten katastrofien, kärsimysten ja väkivallan tuottavan trauman kyllästämää muistikulttuuria, joka näyttäytyy myös nykykirjallisuudessa. Tätä kuvataan niin yksilö- kuin yhteisötasolla, ja se näyttää laajempaan yhteiskunnallisena valtaan, väkivaltaan ja eriarvosuuteen liittyvänä kysymyksenä. (Jytilä 2023.)

LLB:ssä väkivalta, trauma ja kontrolli ovat edustettuja teemoja, kuten jo aiemmin tutkimuksessa on todettu. Väkivalta ja trauma eivät tule teoksessa esiin ainoastaan teemana, vaan ne näyttäytyvät jopa viitekehyksenä tai näyttämönä. Toisaalta nämä aiheet yhdistettynä myös puheeseen rakkaudesta, kuten teoksen nimestä “Love Looks Bleak” tulee jo esille. LLB käsitteleekin väkivaltaa osana jo päättynyttä parisuhdetta. LLB:ssä keskeistä onkin näin ollen koetun väkivallan eli trauman jälkipyykki eli sen käsittely.

Väkivallan valtarakenteista ja sen sukupuolittuneisuudesta puhuminen on tärkeä näkökulma kun tutkitaan trauman ilmenemistä LLB:ssä, jotta voimme ymmärtää väkivallan ilmenemistä niin yksilötason kuin myös yhteisötason fenomeeninä. Toisaalta tämä valtarakenne osoittaa myös, että trauman kyllästämä lähisuhteeseen liittyvä väkivalta ja siihen liittyvä muistikulttuuri on läsnä myös LLB:ssä.

3.1 väkivallan valtarakenteet

Seksuaalisuuteen ja sukupuoleen liittyvät ilmiöt ovat moninaistuneet ja monipuolistuneet vuosituhaten vaihteessa. Tähän ilmiöön ovat vaikuttaneet muun muassa sosiaalinen media ja teknologian kehittymiseen liittyvä informaation saavutettavuus. On toki myös otettava huomioon, että näiden ilmiöiden moninaistuminen ja monipuolistuminen näkyy parhaiten länsimaisessa kulttuurissa. Naisen ruumis kuvataan usein erilaisissa nykykulttuurin teksteissä ja kuvastoissa väkivallan ja hyväksikäytön kohteena. Väkivaltaa usein maskulinisoidaan ja

väkivallan kohteeksi joutuminen ja uhrius puolestaan femininisoidaan, vaikka erityisesti populaarikulttuurin kuvastoissa naiset esitetäänkin useammin yhtä lailla väkivaltaan kykeneviä. Kuitenkin väkivallan sukupuolittuminen ja sukupuolierot ovat edelleen pitäviä myös nykyculttuurin teksteissä ja kuvastoissa. (Karkulehto & Rossi 2017, 7–8.) Tämä sukupuolittunut väkivalta näkyy selkeästi myös Bakin LLB:ssä erityisesti siksi, että teoksen päähenkilö ja minäkertoja on nainen, joka käsittelee väkivaltaiseen suhteeseen liittyvää traumaa. Tämä trauma tosin ulottuu myös suhteen ulkopuolelle, sillä päähenkilön entinen kumppani alkaa vainoamaan tätä eron jälkeen. Tämä väkivalta ei ole pelkästään fyysistä vaan se on myös henkistä. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee väkivaltaa sukupuolittuneena ilmiönä, jolla on monia eri ilmenemismuotoja. Yksi näistä väkivallan ilmenemisen muodoista on vainoaminen. THL:n sivuilla vainoamista kuvataan seuraavasti:

Vainoaminen tarkoittaa esimerkiksi toisen ihmisen toistuvaa tai jatkuvaa lähestymistä, seuraamista tai tarkkailua tavalla, joka aiheuttaa uhrissa jatkuvaa pelkoa. Vainoamista voi olla esimerkiksi toisen tarkkaileminen kodin tai työpaikan läheisyydessä, toistuvat uhkailut parisuhteen päättymisen jälkeen sekä toisen tarkkaileminen internetin tai teknisten laitteiden avulla. Vainoaminen voi kohdistua myös vainotun läheisiin. (THL 2024)

Kuten THL:n kuvauksesta tulee ilmi toistuvat uhkailut ja tarkkailu parisuhteen päättymisen jälkeen kuuluu vainoamisen luontaispiirteisiin. LLB:ssä kuvaillaan juurikin tällaista tapahtuvan. Väkiä ei siis ulotu pelkästään suhteeseen vaan myös sen jälkeiseen aikaan. LLB:ssä korostuukin vainoamisen ja pelon teemat, jotka korostavat väkivallan kokemusta. Vainoamista käsitellään LLB:ssä esimerkiksi seuraavasti:

The stalking began long before the relationship ended. Can you imagine this? Stalking a person you're already with? Well, neither can I. And obviously it intensified *after* I left. (Bak 2024, 39).

Tässä otteessa korostetaan nimenomaan vainoamista ja sen järjettömyyttä. Tässä tulee myös esille se, että vainoaminen on alkanut jo ennen parisuhteen loppumista, mutta kuitenkin pahentunut sen loputtua.

Eriarvoisuuteen, valtaan ja väkivaltaan liittyvät kysymykset ovat läsnä myös LLB:ssä. Toki teoksessa kuvataan yksilötasoisista kokemuksta, joka kuitenkin ulottuu laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin nimenomaan yksilötasolla tapahtuvan narratiivin kautta. Tätä laajempaa yhteiskunnallista kontekstia toteutetaan muun muassa intertekstuaalisten viittausten ja sitatoinnin kautta. LLB:n viimeisellä sivulla mainitaankin ”booken siteras...” eli kirja sitatoi. Sitaatteihin on merkitty myös useita julkisuuden henkilöitä, jotka ovat olleet viimeisten vuosien aikana jonkinlaisen väkivaltaa ja parisuhteisiin liittyvän kohun keskellä. Näistä hyvä esimerkki ovat Amber Heard ja Johnny Depp, jotka olivat kohutun oikeudenkäynnin keskellä.

Väkivaltaa on usein vaikea määritellä, koska se ei liity pelkästään fyysiseen koskemattomuuteen. Esimerkiksi yksi klassinen määritelmä filosofi John Deweyn mukaan on se, että väkivalta on tuhoavaa ja haaskaavaa voimankäyttöä. Tämä teoria määritelmä on kuitenkin tekijälähtöinen, eikä tämän vuoksi ole määritelmänä ongelmaton. (Karkulehto & Rossi 2017, 10) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos sekä naistenlinja sen sijaan määrittelevät väkivaltaa uhrien näkökulmasta. Väkivalta nähdään jakautuvan fyysiseen, psyykkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Fyysisen väkivallan ytimessä on koskemattomuuden rikkominen, jonka seurauksena on vaihtelevasti kipua ja vammoja. Psykkinen väkivalta sen sijaan on psykologista uhkaa, joka saattaa muodostua muun muassa pelottelusta, uhkailusta, naurunalaiseksi saattamisesta tai nöyryyttämisestä. Seksuaalisessa väkivallassa, väkivallan psyykkiset ja fyysiset puolet tai ominaisuudet yhdistyvät. (Naistenlinja 2024 & THL 2024.) Sosiologi ja kulttuuriantropologi Pierre Bourdieun mukaan väkivalta on psyykkisen ja fyysisen lisäksi myös symbolista. Symbolinen valta on luokittelevaa ja erottelevaa valtaa, jonka paradigmaattinen muoto on nimenomaan sukupuoliin kohdistuvaa hallintaa ja kontrollia. (Karkulehto & Rossi 2017, 10–11.)

Väkivallan määrittely on siinä mielessä tärkeää, että sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. LLB:ssä kuitenkin väkivalta on läsnä monen eri muodon kautta. Psyykkistä väkivaltaa kuvataan muun muassa seuraavasti “ He kept referring to my past by saying, *back when you where a whore*. Every day he called me a whore.” (Bak 2024, 33). Tässä toistuva nimittely ilmenee väkivaltana. Fyysistä väkivaltaa ei juurikaan kuvailla, mutta henkisen väkivallan läsnäoloa painottaa seuraava ote:

I guess I stayed longer than I should have. I was obscurely aware that I was in a dangerous situation but still I was helpless to stop. Like I had to *wait it out*. I had dialed the number for the women's help hotline a number of times before the day I finally *called*. (Bak 2024, 51).

Tämä ote ei pelkästään korosta väkivallasta aiheutuvaa pelkoa ja vaara, vaan se myös tekee siitä itsetietoista. Päähenkilö tiesi olevansa vaarassa, mutta antoi tilanteen 'jatkoa liian pitkään'. Tässä tilanteessa kuitenkin vaikuttaa siltä, että hän jopa syyttää itseään siitä, että on jäänyt väkivaltaiseen tilanteeseen, joka on melko yleistä väkivaltaa kokeneille henkilöille. Naisten Linjan mukaan hyvät ajat parisuhteessa antavat toivoa väkivallan loppumiseen ja huonot taas luovat tunnetta häpeästä ja toivottomuudesta (Naistenlinja 2024).

LLB:ssä väkivaltaa kuvataan jo heti ensimmäisessä kappaleessa. "I had just escaped a relationship and my ex was chasing me. He wanted me *back* or he wanted me *dead*." (Bak 2024, 7). Asetelmassa on selkeästi sukupuolittunut lataus, sillä aiemmin kertoja mainitsee olevansa nainen. Myös exän sukupuoli tulee seuraavaksi esille mieheen viittaavan "he" pronominin kautta. Väkiältä toimiikin siten maskuliinisena myös LLB:ssä. Tätä väkivallan sukupuolittuneisuutta teoksessa kuitenkin korostaa erityisesti sukupuolittuneet pronominit, jotka ovat englannin kielessä käytössä. Myös se vahvistaa sukupuolittuneisuutta, että kirjan päähenkilö esittelee itsensä ensimmäisessä kappaleessa seuraavasti: "I am a woman. I have dark hair, brown eyes." (Bak 2024, 7). Tässä siis korostuu päähenkilön sukupuoli, jonka perusteella voidaan siis todeta väkivallan olevan teoksessa sukupuolittunutta.

Väkivallan sukupuolittuneisuus ei tule ainoastaan päähenkilön ja entisen kumppanin välillä esille. Se tulee myös esille kirjan kappaleessa "CALL THE ANGELS", jossa päähenkilö kuvaa tavanneensa uuden miehen. "He kept a pipe behind his door and a stun gun in his bedside drawer. It sounds insane but there's a world out there that is insane, and with Danny I slept safely." (Bak 2024, 79). Tässä väkivallan maskuliinisuus korostuu suojelun tarpeeseen. Ikään kuin päähenkilö olisi oman feminiinisyytensä takia kykenemätön puolustamaan itseään. Vain mies pystyy näin ollen suojelemaan häntä toiselta mieheltä. Toki on kyse muustakin kuin sukupuolesta. On kyse apuvälineistä, jotka turvaavat väkivallalta. Tässä tapauksessa ne kuitenkin löytyivät miehen luolta.

Toisaalta LLB on myös itsetietoinen stalkkaamiseen liittyvästä vallasta, sillä siinä esitetään seuraavasti: “Stalking is about power and intimidation, that’s what I’ve learned. I thought he was stalking me because he was so in love with me. What can I say, it took a while before I realized *I* was the ‘victim’.” (Bak 2024, 27). Tämä itsetietoisuus korostaa nykykirjallisuudessa esiintyvää yhteiskunnallisen kritiikin roolia, mutta myös sitä kuinka trauman aiheuttava tapahtuma on vaikeasti ymmärrettävä sen kokijalle. Uhrius ei ole LLB:ssä itsestäänselvyys vaan se on tajuaminen, joka kulkee käsi kädessä edellä mainitun vallan ja uhkailun kanssa.

Väkivalta on kuin onkin sukupuolittunutta ainakin LLB:ssä. Kuten Karkulehto ja Rossi esittivät, väkivalta on edelleen nykykulttuurissa esitetty sukupuolittuneena ilmiönä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nainen ei olisi kykeneväinen väkivaltaan. Toisaalta on myös hyvä muistaa, että maskuliinisuutta ja feminiinisyyttä voidaan pitää enemmänkin piirteinä, sukupuoleen sijaan, vaikka ne ovatkin usein yhdistetty sukupuoliseen erotteluun. Tämän vuoksi väkivallan sukupuolittuneisuuden tarkasteleminen ei ole myöskään täysin ongelmatonta. Yhteiskunnassa vallitsee tiettyjä stereotyyppioita, jotka ohjaavat väkivaltaan liittyviä ennako asenteita ja asetelmia. Nämä stereotyypit yhdistetään usein nimenomaan sukupuoleen liittyviin ominaisuuksiin.

3.2 Trauman käsittely

Trauman tulkitseminen on musititietotutkijoiden Tiiu Jaagon ja Kirsi Laurén mukaan haastavaa muun muassa siksi, että traumaattisiin kokemuksiin liittyvät negatiiviset tunteet vaikeuttavat kokemuksen kielellistämisen. Esimerkiksi hyvin vahvat negatiiviset tunteet vaikuttavat ihmisen kykyyn kielellistää kokemaansa, ne voivat tehdä traumasta puhumisesta tai kirjoittamisesta jopa mahdotonta. (Jaago & Laurén 2022, 160.) LLB:ssä traumasta puhumisen vaikeus korostuu muun muassa seuraavassa kohdassa: “Now that I’ve started talking it’s hard to stop again. I’m just spilling it all out. Words are such a force of nature.” (Bak 2024, 32). Tämä ei korosta pelkästään puhumisen vaikeutta vaan sitä kuinka voimakkaat sanat trauman kontekstissa voivat olla. Toki tässä tapauksessa on kyse siitä, että aloittaessa

puhumaan ei sitä pysty lopettamaan, mutta juurikin se puhumisen aloittamisen vaikeus korostaa tätä trauman kielellistämisen hankaluutta.

Trauman käsittely ei ole yksiselitteistä. Moni traumaa käsittelevä pukee trauman ironiaan. Huumori onkin eräs keino käsitellä traumaa (Mieli Ry 2025). LLB:ssä trauman ironinen puoli tulee esille muun muassa seuraavasti

On a positive note: Yesterday I got my nails done, dyed my hair, talked on the phone with a friend, had a matcha latte, and made myself a mediocre dinner. I am really trying to be 'bigger' than him, bigger than this clusterfuck of an experience. I feel numb, then mad, then emo, then ok, then numb again. (Bak 2024, 52)

Tässä tulee esille myös trauman aiheuttama ristiriita. Trauman käsittely ja tunneskaala on valtava. Kaikilla on oma tapansa reagoida traumaan.

Trauman käsittelyyn on olemassa erilaisia keinoja. Eräs laajasti tunnustettu trauman käsittelyn viitekehys on Judith Hermannin (1992) työhön pohjautuva kolmivaiheinen malli, joka koostuu seuraavista vaiheista: 1. Vakauttaminen, 2. Muistojen käsittely ja 3. Uudelleen suuntautuminen. Tästä kolmivaiheisestä mallista voidaan todeta se, että LLB:n päähenkilö on trauman käsittely vaiheessa, jossa keskitytään traumojen ja muistojen normalisointiin. Tämä tapahtuu niiden kielellistämisen kautta. Traumasta kirjoittaminen normalisoi traumaa ja kirjoittaminen onkin hyvä keino trauman käsittelyssä. (Trauma ja Dissosiaatio, 2025.) Tämä voi olla yksi syy sille, miksi traumakirjallisuutta tuotetaan paljon.

4. Lopuksi

Kirjallisuudessa trauma on kuin onkin laaja aihe, jota käsitellään paljon. Tässä tutkimuksessa kuitenkin pääosassa oli trauman ja väkivallan teemat Ulrikke Bakin teoksessa *Love Looks Bleak*. Trauma on ihmisiä kiinnostava ja kiehtova aihe, josta riittäisi varmasti laajempaankin tutkimukseen. Tutkimus rakentuu kahteen osaan: ensin käsitellään traumaa häpeän ja tunnistamisen avulla ja seuraavaksi käsitellään väkivaltaa valtarakenteena ja sukupuolittuneena ilmiönä.

Traumaan liittyy oleellisesti häpeän tunne, jota voidana kuvata ristiriitaisena eli ambivalenttina tunteena. Tulkintani mukaan häpeän tunne ilmenee myös LLB:ssä ristiriitaisena tunteena. Sen läsnä ololla on kuin onkin vaikutus päähenkilön identiteettiin, vaikka päähenkilö ei omaksukkaan uhrin identiteettiä sellaisenaan.

Myös tunnistamisen tunne on oleellinen häpeän tunteessa ja näin ollen myös traumakirjallisuudessa. Tämä tunnistamisen tunne synnyttää subjektiposition, joka haastaa tutkijan objektiivista tulkintaa. Tämä on ongelmallista objektiivisten tutkimustulosten synnyttämisessä. Jokainen lukija kuitenkin tulkitsee tekstiä omien kokemustensa, arvojensa ja identiteettiensä varjolla. Tämän sanottuani totean, että tutkimuksen objektiivisuus on mahdottomuus, etenkin kun on puhe niinkin intiimistä ja haavoittuvaisesta aiheesta kuin trauma.

Trauma toimii LLB:ssä yhteiskunnan kuvaajana, joka tulee esille yksilön narratiivin kautta. Väkivallan sukupuolittuneisuutta kuvataan kuitenkin melko heteronormatiivisesta näkökulmasta. Väkivalta kuvataan nykykirjallisuudessa maskuliinisena ja naisen ruumis feminisoidaan ja asetetaan uhrin asemaan. Tämä asetelma on sinänsä ongelmallinen, että se stereotypisoi väkivaltaa. En kuitenkaan väitä, että väkivaltaa ei tapahtuisi sellaisessa asetelmassa, jossa väkivalta olisi maskuliinista ja uhrin asemassa oleva omaisi feminiinisiä piirteitä. On kuitenkin hyvä ymmärtää sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta, eikä näin ollen voida tehdä päätelmiä väkivallan tekijästä ja uhrista sukupuolen perusteella.

LLB:n tapauksessa väkivalat on kuitenkin selkeästi sukupuolittunut. Tätä korostaa esimerkiksi sukupuoliin viittaavat pronominit, jotka ovat englannin kielessä ”she” ja ”he”.

Traumaa kuvataan usein tiettyjen ennalta määrättyjen roolien avulla, ja vaikka nämä roolit eivät ole syntyneet tyhjästä, ne luovat ja ylläpitävät stereotypioita, jotka jättävät jotkin traumaa kokeneiden kertomukset kaanonin ulkopuolelle. Tämä ylläpitää epätasa-arvoa. Tässä tapauksessa päällimmäisenä kysymyksenä on siis se, kenen ääni saadaan kuuluviin ja millä tavalla. En kuitenkaan ota kantaa siihen, miten LLB kuvaa tämän epätasa-arvon toteutumista.

Viimeiseksi on hyvä muistaa trauman niin trauman kokemusten kuin käsittelynkkin moninaisuus. Trauma herättää ja aiheuttaa tunteita, jotka ovat monimutkaisia. Kaikilla on oma tapansa käsitellä traumaa, jotkut tekevät sen ironian kautta ja osa tekee sen esimerkiksi kirjoittamisen avulla. Trauma on kuitenkin yksilön tasolta yhteiskuntaan heijastuva asia, josta voidaan puhua myös esimerkiksi sukupolvi traumoina, jolloin trauman kokemus koetaan kollektiivisena kokemuksena. Trauman kokemukset siis voivat toimia myös yhdistävinä tekijöinä ja johtaa tunteisiin tunnistamisesta ja näin ollen luoda yhteyden kirjoittajan ja lukijan välille.

Primääriähteet

Bak, Ulrikke 2024: *Love Looks Bleak*. Copenhagen: Forlaget Amulet.

Sekundäärilähteet

Anderson, Linda 2006: *Autobiography and the feminist subject*. – Ellen Rooney (toim.) *The Cambridge companion to feminist literary theory*. Cambridge: Cambridge University Press. 119–135. DOI: <https://doi.org/10.1017/CCOL0521807069>

Immonen, Kaisa 2011: *Intersektionaalisen queer-tutkimuksen kytkentöjä: Pohdintoja postkoloniaalisen ja intersektionaalisen seksuaalisuudentutkimuksen lähtökohdista ja keskeisistä kysymyksistä*. 1–16. SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti, 5(2). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/sqs/article/view/50863> (Haettu 17.9.2025)

Jaago, Tiiu & Laurén, Kirsi 2022: *Trauma, muistitieto ja kertomuksen tutkiminen*. – Ulla savolainen & Riikka Taavetti (toim.), *Muistitietotutkimuksen: Teoriat, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 160–175. DOI: <https://doi.org/10.21435/skst.1478paikka>

Jytilä, Riitta 2020: *Traumien tutkimuksen uudet suunnat*. AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti, 17 (3), 88–95. <https://doi.org/10.30665/av.97526>

Jytilä, Riitta 2023: *Traumakirjallisuus kilpailu yhteiskunnassa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vähäisiä lisiä -blogi. 14.4.2023. Noudettu osoitteesta <https://www.finlit.fi/ajankohtaista/blogi/traumakirjallisuus-kilpailuyhteiskunnassa/> (Haettu 17.9.2025)

Jytilä, Riitta 2024: *Väkivallan kokemus ja traumaattinen muisti nykyproosassa: Susanna Hastin Ruumis/huoneet ja Iida Rauman Hävitys*. Kulttuurintutkimus, 41(2), 5–19. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/kulttuurintutkimus/article/view/130503> (Haettu 17.9.2025)

Kainulainen, Siru & Parente-Čapková, Viola 2021: *Häpeän latautunut toiminta, Esipuhe*. – Siru Kainulainen & Viola Parente-Čapková (toim.) *Häpeä vähän! : Kriittisiä tutkimuksia häpeästä*. Turku: Turun yliopisto. 6–24. URN: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8414-5>

Karkulehto, Sanna & Rossi, Leena-Maija 2017: *Johdanto: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa – sukupuolen ja väkivallan risrteyksessä*. Sanna Karkulehto & Leena-Maija Rossi (toim.), *Sukupuoli ja väkivalta: Lukemisen etiikkaa ja politiikkaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 7–24. DOI: <https://doi.org/10.21435/skst.1431>

Meretoja, Hanna 2024: Kulttuurinen traumatutkimus. – Hanna Meretoja, Aino Mäkikalli, Anna Helle, Kaisa Ilmönen, Markku Lehtimäki (toim.) *Lähestymistapoja kirjallisuuteen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 406-416. DOI: <https://doi.org/10.21435/tl.287>

Mieli ry. 2025: Istunto 3: *Tietoa trauman aiheuttamista reaktioista ja selviytymiskeinoista*. SELMA-oma-apuohjelma. Vahvista mielenterveyttä. <https://mieli.fi/vahvista-mielenterveyttasi/harjoitukset/selma-oma-apuohjelma/istunto-3/> (Haettu 17.9.2025)

Morris, Pam 1997: *Kirjallisuus ja feminismi : johdatus feministiseen kirjallisuudentutkimukseen (Literature and feminism : an introduction, 1997)*. Suom. Päivi Lappalainen. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Naisten Linja 2025: Tunnista väkivalta, Väkivaltaisen parisuhteen kaava. <https://naistenlinja.fi/vakivallan-syklisyys-ja-muodot/> (Haettu 17.9.2025)

Terapeuttitalo n.d.: *Vaikuttaako lapsuuden trauma muistiin*. <https://www.terapeuttitalo.com/vaikuttaako-lapsuuden-trauma-muistiin/> (Haettu 17.9.2025)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2024: *Väkivallan muodot*. <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/vakivallan-muodot> (Haettu 17.9.2025)

Trauma ja dissosiaatio 2025: *Trauman hoidon kolmivaiheinen malli*. <https://traumajadissosiaatio.fi/trauman-hoidon-kolmivaiheinen-malli/> (Haettu 17.9.2025)